

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWIS JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van **Dr. K. Schilder, Dr. C. Tazelaar en Prof. Dr. J. Waterink**

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr. K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr. F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr. J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. A. Ringnalda, Socaraba; Dr. J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr. J. Thijs, Zwolle; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:

Dr. C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Nieuwe methoden van Schriftverklaring. III. — Uit de Schrift: Satan en Geschiedenis. (Openb. 12: 12b). — Kerkelijk Leven: De levenswijze van het Calvinisme. „Ruzie op rente”. — Lit. en Kunst: Gedichten van Jac. van Looy. — Pop. Wet. Schetsen: Het Chiasme en het Oude Testament. XXVIII. — Ziekte: Wonderlijke mentaliteit. Goed kijken. — Zending en Evangelisatie: Evangelisatie-motieven uit de werken van Mevr. Bosboom-Toussaint. — Rondom het Zakenleven: Speculatie. III. — Perschoouw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Nieuwe methoden van Schriftverklaring. III.

De vormhistorische school, waarover wij verleden week in het algemeen spraken, heeft zich vooral geworpen op de verklaring van de Evangelien.

En bij dit gedeelte der Heilige Schrift kan ook het best gezien worden, wat zij beoogt. Dat blijkt vooral uit het werk van mannen als M. Dibelius en R. Bultmann, hoewel de laatste zich niet tot de vormhistorische methode heeft bepaald. In elk geval deze mannen zijn het meest naar voren getreden, terwijl anderen ten deele in hun voetspoor treden, ten deele ook de door hen uitgestippelde lijnen verder doortrokken. We noemen nog de namen van K. L. Schmidt, Albertz, Betrams.

Om nu het optreden van de vormhistorische school bij de Evangelien te begrijpen, moeten we even terug. Reeds in de dagen van Augustinus trok het de aandacht, dat de Synoptische Evangelien aan de ééne zijde in allerlei veel met elkander overeenstemden, doch ook niet minder merkwaardige trekken van verschil vertoonden. De vraag rees, hoe is het te verklaren, dat zoo kort na elkander een drietal van zulke boeken ontstond.

Augustinus gaf een eenvoudig antwoord. De oorzaak, zoo zeide hij, is deze, dat iedere Evangelist gebruik maakte van het werk van zijn voorganger. Dat antwoord sloeg in. En wanneer men afziet van enkele andere antwoorden, zooals er b.v. in den kring der Remonstranten werden gegeven, kan men zeggen, dat de theologie tot rond 1800 tevreden was met de oplossing van Augustinus.

In het begin van de negentiende eeuw echter werd het anders. Ook op dit gebied openbaarde zich de begeerte naar meer nauwkeurig historisch onderzoek en toen werden tal van oplossingen van het oude vraagstuk aan de hand gedaan, welke we hier onbesproken moeten laten. Ten slotte kwam er één, die stormenderhand de geesten veroverde en die nog in den tegenwoordigen tijd door vele geleerden wordt aangehangen, de z.g. twee bronnen hypothese. Deze is van oordeel, dat er oorspronkelijk bestonden twee geschriften, te weten, 't evangelie van Markus (dat nog niet geheel met het tegenwoordig bekende evangelie behoeft overeen te stemmen), waarin de feiten van Jezus' leven werden verhaald, en een tweede geschrift, waarin vooral Jezus' woorden stonden opgeteekend. Van die twee bronnen zouden dan Mattheus en Lukas bij het schrijven van hun evangelie gebruik hebben gemaakt.

Deze methode van verklaring is een zuiver litterair-historische. Ze gaat uit van de Evangelien, zooals ze daar liggen en tracht door scherpsinnige methoden achter die Evangelien te komen.

Tegen die zuiver litterair-historische methode kwam de vormhistorische school in verzet. Weg met papier en studeerkamerleerdheid! Laten we de straat opgaan! Wat gebeurt er onder het volk, zoo vroeg men. De studie der folklore kwam te hulp en de Oudtestamenticus Gunkel had aanwijzingen gegeven, die bruikbaar waren. Men stelde de vraag, hoe ontstaan onder het volk, het eenvoudige volk boeken, zooals ze in de Evangelien voor ons liggen?

Het antwoord luidde als volgt. Er is door iemand iets gezegd of gedaan. Dat wordt verteld. En die vertelling wordt straks gebruikt met een bepaald

doel, b.v. om te vermanen of om iets toe te lichten.

Zoo heeft Jezus vele dingen gedaan en ook woorden gesproken. En men is daar gebruik van gaan maken. Er ontstond een prediking van het werk en de woorden van Jezus.

Dibelius heeft den eigenaardigen term: de zetel in het leven. Daar bedoelt hij dit mede. Er is in het leven zelf een bepaalde aanleiding, waarom een gebeurtenis verder verhaald wordt, waarom een woord inhoud wordt van de prediking. De term zetel in het leven betreft dus niet de gebeurtenis zelf, ook nog niet het ontstaan van het verhaal, maar het gebruik, dat van het verhaal gemaakt wordt en dat ten gevolge heeft, dat het verhaal, omdat de omstandigheden telkens terug komen, onophoudelijk weer gebruikt wordt.

We geven hier alleen de hoofdzak, doch zeggen er uitdrukkelijk bij, dat deze hoofdgedachten breed worden uitgewerkt en dat nog allerlei onderscheid wordt gemaakt ten aanzien van de verschillende stoffen, die in de Evangelien voorkomen. Wij kunnen daar niet in den breedte op ingaan. Voldoende is, dat het beginsel duidelijk uitkomt en dat is: hoe ontstaat een prediking als in de Evangelien is opgeteekend.

Wel wijzen we, om even te laten zien, tot welke dingen deze methode leiden kan, op een consequentie die door sommigen is getrokken. Men zegt Jezus werd als held vereerd. Maar voor dien cultus, die vereering, was noodig een cultus-legende, een verhaal van de daden van den held, dat de oorzaken opnoemt, waarom de held vereering verdient. Zoo ontstond eerst een verhaal van de lijdensgeschiedenis en daarna van heel het leven van Jezus.

Niet geheel duidelijk is de houding van de vormhistorische school tegenover de twee bronnen hypothese. Er zijn er, die het een met het ander pogen te vereenigen en die dus de oorspronkelijke losse verhalen niet zoeken in onze Evangelien, maar in wat dan hun bronnen zouden zijn Markus en het Woorden van Jezus bevattende geschrift. Dat is dus een verschuiving van het proces. Maar meestal wordt de vraag, die hier ligt niet aan de orde gesteld. Men heeft genoeg van het litterair-historische, houdt zich met twee bronnen hypothese of welke andere dan ook niet op en blijft zich op zuiver folkloristisch terrein bewegen, zonder nauwkeurig na te gaan, wat er ligt tusschen de losse verhalen en onze Evangelien.

Nu zal misschien iemand opmerken, dat deze vormhistorische methode wel eigenaardige dingen heeft, maar dat nog niet is in te zien, welke betekenis zij heeft voor de uitlegging van de Evangelien. We gaan die vraag nu beantwoorden en daarbij zullen althans ten deele tevens de bezwaren aan den dag treden, die tegen deze methode kunnen worden ingebracht.

In de eerste plaats beheerscht hier de vorm den inhoud. Hoofdzak is niet meer de inhoud van het verhaal, maar de wijze, waarop het inhoud van de prediking is geworden. Het is op zichzelf volkomen juist, dat alleen belangrijke gebeurtenissen in verhaalvorm worden overgeleverd en worden gepredikt. En in zooverre spreekt de vormhistorische school door haar methode zelf reeds de betekenis uit van het werk en de woorden van Christus. Maar het is niet minder waar, dat de hoofdzak van de belangstelling is verschoven. Er bestaan verklaringen van de Evangelien, geschreven door voorstanders van de twee bronnen hypothese, waarin niet onderzocht wordt, wat de betekenis van een bepaalde pericop is, maar vooral wordt gevraagd, aan welke bron zij is ontleend. Men gaat dan uit van de onderstelling, dat als de oorsprong van een pericop bekend is, daarmee ook haar waarde is bepaald. Nu hebben aanhangers van de vormhistorische school wel reeds verklaringen van Bijbelboeken geschreven, maar voor zoover mij bekend is nog niet van de Evangelien, die vooral het gebied van hun onderzoek waren. Ik kan dus niet zeggen, hoe een verklaring van de Evangelien naar dit systeem er uit zou zien. Maar het is wel duidelijk, dat ook bij deze school

de vraag naar den oorsprong belangrijker is dan die naar den inhoud.

En men mag op goede gronden verwachten, dat eerst nagegaan zal worden tot welk der typen, die de vormhistorische school onderscheidt, een bepaald verhaal behoort om daarna en daarnaar de betekenis te bepalen. Hoe het ook zij, in elk geval zal eerst naar den vorm en dan pas naar den inhoud worden gevraagd.

Met zekerheid kan iets anders worden gezegd.

De hier beschreven school gaat uit van losse verhalen en afzonderlijke gezegden. Maar we hebben Evangelien, waarin die verhalen en woorden in samenhang voorkomen. Die samenhang heeft voor de vormhistorische school geen betekenis. Om de geschiedenissen is later een raam aangebracht, dat ze samen houdt. Dat raam bevat onder meer allerlei chronologische en geographische aanduidingen. Maar dat alles heeft niet de minste waarde. Het moet alleen dienen om wat oorspronkelijk niet samen hing, kunstmatig in samenhang te brengen.

Natuurlijk is dit voor de exegese van betekenis. De samenhang, de volgorde van Jezus' daden en woorden is weg. Er is geen voortgang in de Openbaring. Die ligt althans niet in de Evangelien uitgedrukt.

De uitlegger is evenmin gerechtigd samenhang te maken als de Evangelisten of wie dan ook de Evangelien schreven, het hebben gedaan.

Ziet men hieruit, dat wij — afgedacht nog van vele historische bezwaren, waarop ik in dit verband niet kan ingaan, — ons niet aan de zijde van deze school kunnen plaatsen, er mag niet over 'thoofd worden gezien, dat ze een vraagstuk aan de orde stelde, dat ook voor ons van betekenis is, te weten, het vraagstuk van den vorm. Daarover spreken we D.V. een volgende maal.

F. W. GROSHEIDE.

UIT DE SCHRIFT

Satan en Geschiedenis.

De duivel is tot u afgekomen, en heeft grooten toorn, wetende, dat hij een kleinen tijd heeft.
Openb. 12: 12b.

Het is voor ons geloof een (soms vergeten) feit, dat de satan als geschapen geest, zich niet kon losmaken van de geschiedenis.

Hoe de duivel denkt, en of er in zijn denken en besluiten een „voor” en „na”, een „eerder” en een „later” is, daarover willen wij geen woord spreken, want — wij weten dat niet. Ons eigen menselijk kennen en willen, in zijn acten, in zijn „voor” en „na”, is reeds een raadsel voor ons. Hoe zouden wij dan een structuur kunnen geven van het denken en besluiten der engelen, goede of kwade? Vooral, nu wij weten, dat de geschapen geesten, engelen en duivelen, niet in hun denk- en voorstellingsacten gebonden zijn aan een stoffelijk lichaam, zooals wij menschen? En nu wij daarbij weten, dat de geschapen engel niet, gelijk wij, gebonden is in den tijd, niet „tijdelijk” denkt en besluit? Gelijk wij b.v. ons geen voorstelling kunnen vormen van een denk-proces van den mensch, nadat hij uit dit tijdelijk leven is gescheiden, ja, gelijk elke onderstelling van zulk een „proces” zelf reeds aanvechthaar is, zoo moeten wij nog veel meer ons ervoor wachten, een „structuur” van de besluit- en ken- en waarnemingsacten bij de engelen (en duivelen) te ondernemen.

Tóch spreekt de bijbel duidelijk uit — ook in den boven aangehaalden tekst — dat het denken en besluiten van den duivel niet losstaat van den tijd, van de geschiedenis. Ja, dat niet alleen; er is, naar de Schrift hier zegt, ook een „rijzen en dalen” in de satanische activiteit; en deze hangt